

VERTELLEN MET EXTRA'S

Woorden die indruk achter laten

Ik zal de laatste zijn, die zegt dat vertellen niet zonder extra's kan. Een goede "kale" verteller kan mij uren en uren boeien!

Het zegt denk ik meer over mijzelf dat ik in mijn verhalen altijd gebruik maak van poppen, liedjes en spelletjes. Ik verschuil me blijkbaar graag achter iets bij het vertellen.

Toch denk ik, dat in sommige situaties de extraatjes wel kunnen zorgen voor beter begrip en meer concentratie. Denk hierbij aan hele kleine kinderen, mensen met een verstandelijke beperking of mensen die het Nederlands (nog) niet voldoende machtig zijn.

Omdat ik met mijn voorstellingen vaak gevraagd wordt in het kader van taalbevordering, probeer ik door middel van extraatjes woorden meer lading mee te geven, zodat ze op die manier echt áán komen en dus langer blijven hangen.

Een volwassene die een woord niet kent, zoekt het op in het woordenboek of op Google of vraagt aan iemand wat dat woord betekent.

Kleine kinderen en mensen met een verstandelijke beperking leren de betekenis van een woord niet kennen door uitleg, niet met hun verstand, maar door de ervaringen en emoties waarmee dat nieuwe woord gepaard gaat.

Het is dan dus belangrijk om extra ervaringen aan een woord toe te voegen.

Maar hoe doe je dat?

Ik zet hier een aantal opties op een rijtje, maar ik ben me er terdege van bewust dat iedere verteller er hiervan natuurlijk al een aantal gebruikt.

Vertellen

Door gevarieerd en goed *stemgebruik* komt er emotie in het verhaal, dus door afwisseling aan te brengen in toon, stemhoogte, volume en tempo.

Als je bijvoorbeeld trager gaat lezen als een persoon moe wordt, wordt het woord "moe" onthouden samen met het trage gevoel dat erbij hoort.

Ook *non-verbale expressie* wordt door vrijwel iedere verteller (al dan niet bewust) gebruikt : wisselende gezichtsuitdrukkingen en uitvergroete bewegingen (lichaamstaal).

Een koning staat en praat heel anders dan een dienaar; je voelt door zijn houding dat hij belangrijk is.

Oogcontact bij het vertellen maakt het gemakkelijker om de toehoorders betrokken te houden; open vragen stellen (*interactief vertellen*) ook.

Echt concreet worden nieuwe woorden voor bovengenoemde groepen pas, als er een *afbeelding* bij is (prentenboeken, flanel-, klittenband- of magneetbord, vertelkastje).

Een goede verteller spreekt verder de andere zintuigen aan door middel van *beeldende taal*. Kleuren, geuren, geluiden, smaken en gevoelens worden opgeroepen door zinsneden te gebruiken als: zo wit als sneeuw, met de geur van pas gemaaid gras, zo ruw als de tong van een koe, enzovoort.

Voor sommige groepen is het essentieel dat *zintuigen* ook écht meedoen: dus laat het publiek proeven, voelen, aaien, ruiken door het aanbieden van bij het verhaal passende attributen en figuren. Hierbij kun je denken aan een partje appel bij een verhaal dat gaat over een appel, dennengeur uit een spuitbus als een geurende boom belangrijk is in het verhaal, of aan ieder kind een pepernoot uitdelen om te proeven, omdat Sinterklaas graag wil graag weten, of de Bakpiet dit jaar goed zijn best heeft gedaan.

Als de kinderen *bewegingen* die in het verhaal voorkomen mee mogen doen (trippelen als een muis, stampen als een olifant), eventueel door middel van een bijpassend liedje of spelletje, wordt het verhaal een totaalbeleving met het hele lijf.

Poppenspel

Op het moment dat de figuren of knuffels die we als illustratie bij het verhaal gebruiken, gaan bewegen en spreken, dus gaan *leven*, worden oorzaak en gevolg in het verhaal nog veel duidelijker dan bij plaatjes uit een prentenboek het geval is.

Als de hoofdfiguur in een boek bijvoorbeeld te dicht bij een hete pan komt en op het volgende plaatje huilt, begrijpt een kind dit niet zonder uitleg; met poppenspel wordt dat meteen duidelijk.

Maar dit is niet het enige voordeel van de inzet van poppen.

Omdat het kind de figuren als levende wezens ervaart, wordt het sterker bij de situatie betrokken en onthoudt woorden die een pop zegt ook beter.

Uit onderzoek blijkt dat een verhaal dat voorgespeeld wordt met poppen veel vaker wordt nagespeeld, nagetekend of op andere manier verwerkt dan een "gewoon" voorgelezen verhaal.

Als een pop wordt ingezet bij het kringgesprek, vertelt een kind veel meer tegen de pop dan tegen de volwassene; poppen verkleinen de afstand en zijn blijkbaar minder bedreigend. Dit geldt ook als een pop tijdens een voorstelling tegen het publiek begint te praten, en helemaal als kinderen daarbij afzonderlijk aangesproken worden.

Dit alles helpt bij het zich toe-eigenen van taal en zorgt voor het langer vasthouden van de concentratie.

Zichtbaar spel

De bekendste poppenspel-vorm is de poppenkast. Het spelen in een kast heeft als nadeel, zeker bij heel jonge kinderen, dat er nauwelijks direct contact van verteller met publiek mogelijk is. Verder ontbreekt gezichtsexpressie bij de pop. Voor jonge kinderen kan dit eng zijn.

Mijn eigen kinderen barstten bij hun eerste poppenkastvoorstelling spontaan in tranen uit en we hebben de zaal moeten verlaten.

Daarom speel ik zelf liever "zichtbaar", bijvoorbeeld met behulp van een verteltafel of een decor waar ik half achter sta. Ik ben naast de bespeler en de stem van de poppen ook de verteller, met mijn eigen stem en mijn eigen expressie.

Natuurlijk is er tijdens een voorstelling altijd een "aai-moment" en er worden veel liedjes gezongen bij de trekharmonica of de gitaar en de kinderen spelen daarbij geestdriftig mee op hun instrumentjes.

En er wordt altijd erg veel met elkaar gelachen!!

Misschien laat dit laatste nog wel de meeste indruk achter.

Sommige mensen vinden een pop bespelen heel stressig en sommigen gaan er zo mee aan de slag. Toch zijn er ook voor deze laatste groep nog wel een aantal handvatten aan te reiken om het spel zo 'levend' mogelijk te maken.

Peterselie heeft een aantal workshops die er voor kunnen zorgen, dat iedereen na afloop weggaat met het gevoel "Ik heb zelf een pop gemaakt (of vermaakt) waar ik tevreden over ben en die pop kan ik laten doen en laten zeggen wat ik wil."

Kijk voor mogelijkheden op http://www.peterselie.nl/cursussen_workshops.

Marjanne Peters

Peterselie, verteltheater met poppen

Dit is een bewerking van een artikel dat eerder is verschenen in Spectrum Kinderopvang, jaargang 2, nummer 2.

